

Příloha k příspěvku Pokračující zavádění CLIL na základní umělecké škole

Text e-mailu, zaslaného rodičům spolu se žáky (účastníky výzkumu)

Věc: žádost o souhlas se zveřejněním vybraných dat z výuky CLIL

Vážený pane ..., vážená paní ...,

dovoluji si obrátit se na Vás v následující záležitosti.

Váš syn/Vaše dcera se spolu s dalšími žáky ve školním roce 2015/2016 v mé třídě na ZUŠ Tišnov zúčastnil/a individuální výuky hry na nástroj v podobě CLIL. Metodou CLIL na ZUŠ se zabývám dlouhodobě, a to jako učitel i výzkumník (viz webovou stránku školy – vpravo na liště záložka „Projekty“, podzáložka „CLIL“). Ač jsem s tím pro tento školní rok spíše nepočítal, nové poznatky z výuky CLIL a obsah zodpovězených dotazníků žáky v CLIL jsem nedávno přetavil do podob, které je možné zveřejnit (a tím přispět do diskuse). Pod názvem „Pokračující zavádění CLIL na základní umělecké škole“ jednak jako výzkumnou studii pro 24. výroční konferenci České asociace pedagogického výzkumu (ČAPV), jednak jako powerpointovou prezentaci pro webovou stránku ZUŠ Tišnov.

Proč Vás o tom informuji?

Jak známo, existuje Etický kodex ČAPV a povinnost zachovávat anonymitu dat získaných během výzkumu. V souvislosti s Vaším dítětem uvažuji o zveřejnění následujících vybraných dat: dosažený věk, typ navštěvované všeobecně vzdělávací školy, názory stran CLIL (vyjádřené v dotazníku), údaje o průběhu výuky CLIL na ZUŠ Tišnov, údaje o studovaných cizích jazycích. Namísto jména Vašeho dítěte bude využit pseudonym. Skutečné jméno a příjmení Vašeho dítěte, jeho datum narození, adresy, další kontakty na něj, ročníky v jím studovaných školách ani konkrétní jím studovaný hudební nástroj a v něm dosažené výsledky zveřejněny nebudou.

Pokud Vaše dítě i Vy osobně jako jeho zákonný zástupce souhlasíte s uvedenými způsoby výběru a anonymizace dat, resp. s jejich zveřejněním v uvedené podobě, stačí ve Vaší e-mailové odpovědi spolu s Vaším jménem a příjmením na moji e-mailovou adresu laskavě uvést jen: Souhlasíme.

V opačném případě laskavě uvést jen: Nesouhlasíme. (Poté ani ona výběrová a anonymizovaná data v souvislosti s Vaším dítětem nezveřejním už nikdy; stejně učiním, pokud na tento e-mail neobdržím od Vás žádnou odpověď.)

Děkuji Vašemu dítěti i Vám za spolupráci!

Zůstávám se srdečným pozdravem

Zdeněk Vašíček,

učitel ZUŠ Tišnov

Abstrakt: V současné době se do České republiky stěhuje velké množství lidí z jiných zemí, jejichž děti začínají chodit do české školy. Otázka vzdělávání cizinců je tudíž v současné době velmi aktuální. Pro úspěšné studium každého dítěte je nezbytná komunikace a spolupráce rodiny žáka se zaměstnanci školy, přičemž nemalou roli hraje pohled rodičů na české vzdělávání. Příspěvek rozebírá názor ruských rodičů na studium jejich dětí v prostředí českých škol a jejich celkové stanovisko ke vzdělávání. V textu bude popsáno, jaké odlišnosti českých a ruských škol ruští rodiče vidí a jakým způsobem na tyto rozdíly reagují. Dále bude pojednáno o tom, jaké jsou, podle jejich názorů, klady a zápory studia v České republice a jaké jsou jejich hlavní požadavky na celkové vzdělávání dítěte.

Klíčová slova: rodiče, škola, vzdělávání, učitel, cizinec

Abstract: Nowadays, a lot of people move to the Czech Republic from different countries, and their children start to go to Czech schools. The problem of education of foreigners is now very popular and topical. Cooperation and communication of the student's family with school staff are necessary for the successful studies of each child, where the parents' opinion towards Czech education plays a significant role. The article analyzes the attitudes of Russian parents to their children studying at Czech schools and their general position to education. The text will describe the differences between Russian and Czech schools as seen by Russian parents, and how they react to those. Among other topics, the article will point out the pros and cons of studying in the Czech Republic, in their opinion, and what are their main requirements for the overall education of the child.

Keywords: parents, school, education, teacher, foreigner

Úvod

V současné době existuje v pedagogické vědě a výzkumu řada aktuálních témat, která se mohou dále týkat i jiných vědeckých sfér, jako jsou ekonomika, politika nebo sociologie (Průcha, 2001). Jedno z takových aktuálních témat je vzdělávání cizinců.

Každým rokem, v podmínkách světové globalizace, se zvyšuje počet lidí, kteří opouštějí svou vlastní zemi a stěhují se do jiných států. Také na území České republiky pobývá dnes velké množství různých národností. Podle Českého statistického úřadu patří od roku 2001 Rusko

⁴³

Tento text vznikl v rámci dizertačního projektu „Vztahy rodiny a školy: na příkladu rodin cizinců“.

k pěti státům, odkud nejčastěji migrují lidé. V současné době má trvalý nebo dlouhodobý pobyt na území České republiky 34 416 ruských občanů.⁴⁴

Lidé jiných národností do České republiky přicházejí z různých důvodů. Opouštějí rodnou zemi a hledají lepší život. Přicházejí sami, nebo s celou rodinou, a se svými rodiči přijíždí i děti. Děti cizinců, které se nachází ve školním věku, mají stejně jako české děti povinnost docházet do škol a dále se vzdělávat (Průcha, 2007). Dítě s jinou národností, které mluví jiným jazykem, vzdělávání ve škole. V takové situaci bude dítě velmi potřebovat podporu ze strany rodiny. Velkou roli ve vzdělávání dítěte hraje jak rodičovské zapojení do jeho života, tak také interakce a komunikace rodiny se školou a rodičovský názor na vzdělávání dítěte (Daniel, 2011). Vztahy mezi rodinou a školou mohou být mimo jiné ovlivněny kulturními a etnickými rozdíly, které se projevují v různých přístupech k výchově dětí v rozdílných názorech školy a rodiny na vzdělávání (Carola, Onaga, Cecile, 2010).

V procesu zapojení do domácí přípravy rodiče mohou používat různé přístupy, mohou se velmi lišit podle toho, co dělají a proč. Například, rodiče můžou podpořit autonomii dítěte.

Cílem této studie je odhalit názory ruských rodičů na vzdělávání jejich dětí v českých školách a popsat jejich všeobecné požadavky na školní vzdělávání jejich dětí. Zkoumání této problematiky spojené s názory osob, jichž se dané téma týká, je v současné době jedním z velmi aktuálních témat sociálně vědního výzkumu. V tomto textu vycházím ze Sillaryho pojetí, v němž je uvedeno, že „*názor je subjektivní úsudek založený na neurčité znalosti skutečnosti, odrážející způsob nazírání, duševní stav a postoj osobnosti vůči určité hodnotě*“ (Sillary, 2001, s. 305). Názor tedy odráží charakter jedince, způsob jeho myšlení a jeho systém hodnot. Dále v tomto textu použiji pojem „pohled“, na který nahlížím jako na synonymum termínu „názor“.

Otázka názorů na školu patří k širšímu kontextu vztahů mezi rodiči, školou a veřejností. Rodina a škola jsou hlavními činiteli výchovy, jejich vzájemné vztahy a kooperace hrají ve vzdělávání dítěte významnou roli (Pol & Rabušicová, 1997). To, jak se rodiče dívají na školu a celkově na systém vzdělávání, má vliv na rozvoj těchto vztahů, ale může to přinášet jistá rizika. Pro lepší kooperaci školy a rodiny potřebují mít rodiče ke škole co nejvíc důvěry, problém může nastat ve chvíli, kdy nebudou spokojeni se školou nebo s učiteli. Rodiče mohou podceňovat úlohu školy a vzdělávání v životě dítěte, což může vést také k problémům ve vzájemném porozumění mezi rodinou a školou (Rýdl, 2001). Přístup rodičů ke vzdělávání ovlivňuje hodnotový systém dítěte a určuje, jaké místo bude vzdělávání v tomto systému zastávat (Janiš & Svatoš, 1988).

Jak již bylo zmíněno, otázky týkající se pohledu veřejnosti na české školství a na očekávání, která od něj rodiče mají, jsou nyní nejen v České republice, ale v podstatě v celém světě, velmi aktuálními výzkumnými tématy (Průcha, 2013). V zahraničí je tato problematika považovaná za podstatnou, a proto je také neustále zkoumána. Výzkumné šetření, které bylo provedeno v Británii Hughesem a kol. (1994) ukazuje, že spokojenost rodičů se školou závisí na jejich vztazích s učiteli, povaze samotné školy, schopnosti školy udržet u dětí kázeň a na pocitu sociálního blahobytu a bezpečí, které škola poskytuje. Bez ohledu na to, že jsou vztahy mezi

⁴⁴ Data poskytovaná veřejnou databází Českého statistického úřadu. Rubrika „Cizinci podle státního občanství k 31.12.14 - územní srovnání“

rodiči a školou vždy komplexní a složité, je zřejmé, že většina rodičů chce vědět co nejvíce o tom, co se ve škole děje, stejně jako chtějí být určitým způsobem zapojeni do vzdělávacího procesu.

V českém prostředí se otázka týkající se pohledu a očekávání rodičů od školy stala aktuální po roce 1989, kdy rodiče dostali možnost svobodné volby školy pro své dítě. Ve spojení s tím začaly školy vnímat rodiče a děti jako klienty využívající služeb vzdělávacích zařízení a začaly o ně mít komerční zájem (Průcha, 2013). Podle Pola a Rabušicové (1996) je pro rodiče velmi důležité, aby měl učitel dobrý vztah k jejich dětem a aby rodiče osobně a taktně informoval o jejich studiu. Rovněž očekávají, že se děti něco naučí už ve škole, že nebude nutné zatěžovat je domácími úkoly, stejně jako to, že bude učitel schopen samostatně řešit problémy vznikající ve škole a nebude jimi zatěžovat rodiče.

Sociologický výzkum⁴⁵ (2009) zaměřený na analýzu názorů a očekávání veřejnosti od školství, výchovy a vzdělávání ukazuje, že pro české rodiče je ve školství poměrně důležitým aspektem spravedlnost v hodnocení žáků. Pochybnost v oblasti spravedlivého hodnocení může být spojena i s tím, zda rodič chápe, proč a jakým způsobem učitel hodnotí jeho dítě. Dále mají rodiče požadavek individuálního přístupu k dítěti, což se podle nich projevuje v tom, že mu škola všemožně pomáhá k tomu, aby mohlo překonávat všechny překážky a dosahovat ve škole lepších výsledků.

1 Metodologie

Výzkumné šetření, v rámci kterého vznikl tento článek, bylo zaměřeno na objasnění specifik vzájemných vztahů ruské rodiny a české školy. Zajímalo mě, v jaké podobě a v jakých aspektech studia se projevují tyto vztahy, a jakým způsobem ovlivňují proces vzdělávání dětí a proces komunikace rodiny a školy. Vzhledem k tomu byla pro tento výzkum zformulována hlavní výzkumná otázka: Jaké jsou hlavní charakteristiky vztahu mezi rodinou a školou v případě ruských rodin a českých škol?

Během výzkumného šetření jsem zjistila, že jedním z nejdůležitějších aspektů vztahu ruské rodiny a české školy je pohled rodičů na vzdělávání jejich dětí v české škole. Na tuto problematiku bych se v tomto příspěvku chtěla zaměřit.

Problém je zkoumán v rámci kvalitativního šetření. Respondenty tohoto výzkumu jsou ruské rodiny, které se přistěhovaly do ČR a mají jedno nebo více dětí, které se nacházejí ve školním věku a chodí do české školy. Hlavní metodou sběru dat je hloubkový, polostrukturovaný rozhovor s jedním z rodičů cizinců. Při realizaci výzkumu jsem pořídila rozhovory se sedmi respondenty: Anna (matka dvou dětí, v ČR jsou 3 roky), Julia (matka dvou dětí, v ČR jsou 6 let), Liza (matka dvou dětí, v ČR jsou 2,5 roku), Olga (matka dvou dětí, v ČR jsou 2 roky), Igor (otec dvou dětí, v ČR jsou 6 let), Marina (matka jednoho dítěte, v ČR jsou 2 roky), Daša (matka jednoho dítěte, v ČR jsou 2 roky).

⁴⁵ Výzkum byl proveden v rámci aktivity Překonávání školního neúspěchu v České republice a individuálního projektu národního Kompetence III v roce 2009. Zpráva o výsledcích výzkumu je zveřejněna na webových stránkách České školní inspekce.

Všichni respondenti, se kterými byly prováděny rozhovory, mají dobrý socioekonomický status a vysokoškolské vzdělání⁴⁶. Podle informací obdržených od respondentů jsem pochopila, že se rodiny většinou stěhují pouze v případě, kdy je alespoň jednomu z rodičů (obvykle otci) nabízena velmi dobře placená práce vysoké kvalifikace. Dotazované rodiny mají ve většině případů dvě děti, ve dvou případech pak jedno dítě. Při realizaci rozhovorů jsem se ptala respondentů na to, jak se cítí jejich děti ve škole, jak se jim daří, jak na to reagují rodiče, jak na to reaguje škola a jak probíhá komunikace ruských rodičů s českou školou. Během výzkumu jsem přišla na to, že jedním z klíčových faktorů vztahu rodiny a školy je postoj rodičů ke vzdělávání jejich dětí. Abych zjistila tento postoj, ptala jsem se respondentů na jejich pohled na systém studia jejich dětí v české škole. Při vyjadřování svého názoru začínali respondenti analyzovat studium svého dítěte, a z této analýzy vyplývaly klady, odlišnosti a zápory českých škol z pohledu rodičů cizinců. Následně respondenti zformulovali celkové požadavky na školu a vzdělávání jejich dětí.

Tady bych chtěla ještě jednou zdůraznit, že výzkumný vzorek představují rodiče-vysokoškoláci, kteří pochází z rodin s dobrým socioekonomickým statusem. Je to určitá skupina rodin, která má své specifické rysy. Vzdělávání pro ně má velkou hodnotu. V těchto rodinách se domácímu vyučování věnuje více času, děti jsou dobře motivované ke studiu, mají lepší kognitivní dovednosti a sociální zázemí, které je dobrým předpokladem pro dosahování dobrých výsledků ve škole (Ornstein a kol., 2008).

Všechny rozhovory proběhly v klidné atmosféře, byly nahrávány na diktafon a trvaly zhruba 60 minut. Veškeré získané informace byly z diktafonu přepsány a kódovány technikou otevřeného kódování. V procesu analýzy byla data rozdělena do fragmentů, které byly následně převedeny do kódů, později byly dané kódy kategorizovány na základě obsahové podobnosti (Švaříček & Šedová, a kol., 2007).

2 Vstupní očekávání ruských rodin od života v ČR a české školy

Při přestěhování rodiny z domova do jiné země se pro její členy všechno mění, setkávají se s řadou nových věcí a občas mohou narážet na určité potíže. Rovněž se mohou objevovat problémy spojené s jejich očekáváním od života v nové zemi a celkově se situací, v níž se najednou ocitnou. Dotazovaní respondenti uvedli, že od života v ČR neměli žádná velká očekávání. Rovněž mají za to, že pro ně celý proces přestěhování a přizpůsobení se nebyl příliš těžký a že proběhl přirozeným způsobem. Olga říká: *„Asi jsme neočekávali nic. Jak jsme žili v Kazani, jenom jsme změnili místo bydlení a začali bydlet v Česku. Nemysleli jsme si, že přistěhujeme do Brna, a všechno se změnil, ne. Náš vnitřní stav se nezměnil kvůli tomu, že jsme se přestěhovali, a všechno proběhlo v klidu.“*

Procesu adaptace ruských rodin na české prostředí pomohlo několik dalších faktorů. Za prvé to, že česká a ruská kultura jsou si dost podobné. To potvrzuje i Marina: *„Vypadáme stejně jako Češi, v podstatě mentalita je podobná, proto velké problémy nemáme“*. Poté, co se respondenti rozhodli, že se přistěhují do ČR, začali o tuto zemi a o její kulturu projevovat větší

⁴⁶ Socioekonomický status (SES) se projevuje v kombinaci příjmu rodiny, úrovně vzdělání a povolání rodičů a také odráží sociální status rodiny ve společnosti (jako např. kontakty v komunitě, pozice rodiny v sociální struktuře). Demarest a kol. (1993).

zájem. Někteří se dokonce ještě před přistěhováním přijeli podívat, jak vypadá země a město, ve kterém budou bydlet. Anna uvádí: „*Přijeli jsme a podívali jsme se na Brno. Brno se nám líbilo. Vypadalo jako hezké, útulné město. Líbí se nám i doteď.*“

Vzdělávání dítěte ve škole je jednou z důležitých součástí života rodin respondentů, které po přistěhování prochází četnými změnami. Školní docházka začíná probíhat v úplně novém prostředí a mohou se během ní začít objevovat problémy spojené s tím, že nový žák, jakožto cizinec, nikoho nezná, spolužáci i učitelé mluví jiným jazykem a celý vzdělávací systém je odlišný od toho předešlého. I přesto, že u respondentů dochází k absenci jakýchkoliv velkých očekávání od české školy, *uvádějí rodiče*, že měli ze školní docházky dítěte jisté obavy. Na začátku se báli nejvíce toho, že bude dítě špatně mluvit česky a že nebude ostatním dobře rozumět. Liza říká: „*Přijeli jsme v říjnu a zápis do školy se konal za tři měsíce, v lednu, tam jsem pochopila, že moje dítě umí česky lépe než já. Protože s ním mluvili česky, kladli otázky, on odpovídal. Samozřejmě, měla jsem z toho velký strach, ale nemusela jsem si s tím dělat starosti, protože vstupní pohovor do školy proběhl dobře a dítě odpovědělo na všechny otázky.*“

Ruští rodiče měli také strach z toho, že se bude jejich dítě-cizinec cítit v neznámém prostředí nekomfortně, a to kvůli existujícím rozdílům mezi českými a ruskými dětmi. Olga uvádí: „*Měli jsme velké obavy (ze školní docházky), ale nedávali jsme to najevo. Samozřejmě, každý rozumný rodič bude mít strach, když posílá dítě studovat do školy v cizím jazyce, v cizím státě, kde děti jsou jiné - není to standardní situace.*“

Další obavy měli rodiče ohledně postojů okolí k dětem-cizincům, báli se, že se budou čeští učitelé i české děti chovat k ruským dětem jinak než k ostatním. Anna popisuje: „*Báli jsme se, že (dítě) ve třídě nebude jako všichni, že bude cizincem. Jaký (ostatní) budou mít vztah k ruským dětem?*“

Následně si respondenti uvědomili, že by se neměli bát toho, že se děti budou špatně přizpůsobovat novému učebnímu prostředí a novému systému vyučování, protože všechno dobře dopadlo, a děti se adaptují mnohem rychleji na nové podmínky než dospělí. Časem se ruští rodiče také přizpůsobili novému systému vzdělávání a zformovali si na něj vlastní názor, který bude dále popsán v tomto textu.

3 Názor rodičů na studium v České škole

Všichni dotazovaní respondenti se aktivně účastní vzdělávání svých dětí a velmi se zajímají o to, co se ve škole děje, jak se dítěti ve škole daří, jak probíhá jejich učení apod. Po získání odpovědí na tyto otázky a dalších informací o škole, začali ruští rodiče analyzovat a hodnotit studium svých dětí. Hlavním způsobem, pomocí kterého respondenti analyzovali proces učení jejich dětí v české škole, byla komparace. Nejčastěji srovnávají dotazovaní studium svých dětí se svým studiem. Ruští rodiče vzpomínají na své zkušenosti, které se týkají vlastního studia, na to, jaké z toho studia měli emoce a pocity. Například Julia uvádí: „*Vzpomínám na to, jak jsem studovala ve škole, já jsem byla velmi vyčerpaná.*“ Dále probíhá analýza také pomocí srovnávání českého a ruského systému vzdělávání. Olga říká: „*Jestli srovnávat s ruským programem, český (program) je trochu pozadu. To záleží na tom s jakým programem*

srovnávat. Jestli s ruským programem „Perspektiva“, (český program) je velmi pozadu, jestli s jiným programem, je pozadu jenom trochu“.

Většina respondentů má dvě děti, a rodiče tudíž mohou srovnávat také studium svých dětí navzájem. Například Igor srovnává učitele dětí a množství domácích úkolů, které dostávají jeho synové.

Během analýzy rodiče uvádějí, že existují rozdíly mezi ruskou a českou společností, a tudíž existují i rozdíly mezi ruskými a českými dětmi. V důsledku této analýzy respondenti uvedli, jakým způsobem se podle jejich názoru vzdělávání v Rusku liší od vzdělávání v České republice a také to, že česká škola má jak své klady, tak i své zápory.

Všichni respondenti upozornili na nižší intenzitu studia v české škole ve srovnání s ruskou, která podle jejich názoru může být spojena s rozdíly v časovém rámci studia. Na rozdíl od české základní a střední školy trvá v současné době na ruské střední škole celý kurz studia 11 let. Navíc studium v Rusku zahrnuje delší prázdniny: žáci mají celý týden prázdnin na podzim a také na jaře. Vánoční prázdniny trvají 2 týdny a letní 3 měsíce.

Na nižší intenzitu studia reagují rodiče různě. Jejich reakce částečně závisí na jejich osobních preferencích, konkrétně na tom, do jaké míry byli spokojeni s ruským vzdělávacím systémem. Pokud byli rodiče se školou v Rusku zcela spokojeni, mají více negativní postoj k rozdílu, *které se objevily* v české škole. Marina například uvádí, že sama dělala učitelku základní školy v Rusku, a ve srovnání s ruským programem, s českým programem není spokojená. Kvůli tomu je nucena studovat s dítětem dodatečně, a to je rovněž obtížné, jelikož potřebuje hodně času na přípravu. *„Studujeme doma podle ruského školního programu, doučujeme se to, co sami potřebujeme“.* Českou intenzitu studia vnímá ve srovnání s ruskou spíše negativně a není s ní, *z výše uvedených důvodů, spokojena.*

Respondentka Liza, které se víc líbí evropský styl výchovy a vzdělávání, se naopak domnívá, že je tato intenzita studia pro její děti dostačující, a tak vnímá tento rozdíl mezi oběma typy škol spíš pozitivně.

Většina respondentů vidí jak v ruské, tak v české škole určité klady i zápory. Na menší intenzitu mají také nejednoznačný pohled. Respondenti se též přiznávají, že je tato úroveň českého programu trochu trápí. Daša říká: *„Mám dotaz, jak při takovém uvolněném programu děti zvládají TSP testy na přijímačkách na Masarykovu univerzitu? Nechápu to, jak oni to zvládají, to právě nevím. Možná existuje nějaké tajemství na střední škole. Asi na střední všechno dohání, ale teď na základní relaxují“.* Olga také zdůrazňuje silné stránky ruského programu: *„Dostali jsme dobrý základ v ruské škole, a je nám to velmi nápomocné. Doposud studujeme podle ruských učebnic dodatečně.“*

Na druhou stranu lze v tomto ohledu spatřovat i jisté klady, například v tom, že děti v české škole nemají tak velký stres a nejsou z výuky tak unavené, jako děti v Rusku. Anna uvádí, že kvůli vysoké intenzitě studia má ona i její děti špatné vzpomínky na ruskou školu: *„Abych byla upřímná, kromě stresu a slz z ruské školy nic jiného nepamatujeme. Občas straším své děti, že se můžeme vrátit do Ruska, a oni půjdou do ruské školy. Moje děti mají strach z ruské školy, a já také.“*

Respondentka též dodává, že zde děti mají více času na jiné mimoškolní aktivity. „*Například, tady máme školu a ještě pět kroužků. Moje ruské kamarádky na to nemají čas, protože jejich děti dělají domácí úkoly až do 4. hodiny ráno, a rodiče to dělají spolu s nimi, a to je úplně hrozné. Moje děti dělají domácí úkoly samy, chodí do různých kroužků a stres nemají.*“

3.1 Klady české školy z pohledu ruských rodičů

V českém vzdělávacím systému vidí ruští rodiče mnoho pozitivních momentů. Jedním z nich je dostupnost vzdělávání, která se projevuje v absenci velkých finančních nákladů na vzdělávání dítěte. Například, děti většinou dostávají učebnice zdarma, a pokud se musejí kupovat, jsou jejich ceny poměrně nízké. To potvrzuje Julia: „*Jestli porovnávat ceny knih a ceny učebnic, tak ceny učebnic jsou 4x levnější než ceny obyčejných knih. Všechno je uděláno pro to, aby děti studovaly.*“ Ve srovnání s tím, v Rusku musejí rodiče koupit všechny vyučovací pomůcky na vlastní náklady, a ceny učebnic mohou být poměrně vysoké. Dotazovaní respondenti dále uvádí, že také kroužky, akce a jiné aktivity, kterých se děti účastní, v České republice také nevyžadují velké materiální náklady ze strany rodičů. Igor říká: „*Je to určitě obrovský rozdíl od toho, co jsem slyšel od svých ruských přátel, jak hodně trpí, kvůli tomu, že školy vybírají spoustu peněz.*“

Další pozitivní věcí je podle respondentů to, že se v České republice děti začínají učit některé věci později než v Rusku, když už jsou více psychicky připraveny na intenzivnější studium. To potvrzuje Igor: „*Občas si vzpomínám na to, jak jsem studoval, jak mě to nezajímalo. Ted' si myslím, že možná jsme měli ty věci studovat později, kdy už nás to začalo zajímat.*“

Za další přednost respondenti považují velkou snahu české školy rozvíjet kreativitu a různé schopnosti žáků. Igor se k tomu vyjadřuje takto: „*Je třeba říct o tvůrčím vývoji v českých školách. Ve srovnání se svými ruskými zkušenostmi, nikdy nebylo vyhrazeno tolik času na rozvoj tvůrčích schopností jako tady.*“

Ruští rodiče vnímají velmi pozitivně přítomnost velkého spektra různých kroužků, stálé provádění různých zajímavých školních a mimoškolních akcí, jako jsou škola v přírodě, karnevaly, tematické závody, soutěže na ilustraci pohádek atd. Rodiče jsou spokojeni s tím, že během školní družiny mají jejich děti vždy něco na práci.

Jiné pozitivní stránky českého školství úzce souvisí s předchozími. Je to vysoké zapojení pedagogů do procesu učení, které se projevuje ve vysoké iniciativě vychovatelů a učitelů, v jejich otevřenosti a ve snaze co nejvíce motivovat děti.

Laskavosti pracovníků školy si respondenti všimli i během přímé komunikace s nimi. To potvrzuje Olga: „*Všichni jsou kontaktní. Vždycky nám pomohou. Neměla jsem s tím nikdy žádný problém.*“ Podle názorů rodičů jsou zaměstnanci školy obvykle přátelští, vnímaví a přívětiví, chovají se stejně jak k českým rodičům, tak i k rodičům cizincům. Liza spojuje otevřenost českých učitelů s životním stylem lidí v České republice. Podle jejího názoru lidé v ČR zažívají méně stresu, jsou více spokojeni se svým životem, takže jsou i více pozorní a laskaví k ostatním: „*Kvůli tomu, že stát je více humánní, tak i vzdělávání je více humánní. Vzhledem k tomu, že*

rytmus života je méně šílený, učitelé jsou klidnější. Mají víc času. Nemají pocit, že pořád musí někam spěchat. Mají více individuální přístup k dětem.“

Další pozitivní odlišností je podle názoru ruských rodičů pozdější dospívání dětí. Julia říká: *„Děti tady dospívají později, asi je to dobrá věc. Mají delší dětství.“* Děti v České republice jsou více uvolněné a bezstarostné a to je spojeno nejen s nižší intenzitou studia, ale také s celkovými rozdíly mezi českou a ruskou společností.

K těmto přednostem vzdělávání v České republice dotazovaní také doplňují klady, které jsou spojené s vyspělostí české společnosti. Těmito pozitivy jsou bezpečí dětí, lidská humanita, rovnoprávnost a dobrá ekologická situace.

3.2 Zápory české školy z pohledu ruských rodičů

Vedle těchto výhod studia v české škole vidí rodiče i některé jeho slabiny. Zpravidla jsou tyto slabiny spojené s volnějším systémem vzdělávání dětí v českých školách, než jak je tomu ve školách ruských. Jako nejdůležitější zápor většina rodičů uvedla nedostatek a snadnost domácích úkolů. Podle Mariny: *„Domácích úkolů je velmi málo. Ona (dítě) to dělá sama za 5 až 10 minut, já to ani nekontroluju.“* Podle názoru respondentů to vede k dalšímu problému – nedostatečnému opakování učiva, na což může navazovat nedostatečné osvojení učební látky. Julia uvádí: *„Dítě mělo domácí úkol. V zadání bylo napsáno, přečíst text 2x. To není logické, moje dítě potřebuje přečíst 5x, aby něco pochopilo, ale když mu bylo řečeno, přečíst 2x, po třetí už to číst nebude.“*

Nevýhodu českého systému vzdělávání a výchovy spatřují někteří ruští rodiče v nedostatku výchovy k důkladnosti a vytrvalosti. Například, v ruských školách je na rozdíl od českých posuzován nejen pravopis, ale rovněž důkladnost a přesnost písma. Ruští učitelé požadují, aby se dítě snažilo a věnovalo úsilí tomu, aby psalo úhlednějším a čitelnějším písmem. Respondenti si myslí, že by toto mohlo dítě naučit být soustředěnějším, zodpovědnějším a pečlivějším, taková výchova však podle nich v českých školách velmi chybí.

Na některé věci spojené se studiem dětí se ruští rodiče dívají rozdílně. Je to spojeno nejen s tím, že mají individuální požadavky na vzdělávací systém, ale také s tím, že se nachází v odlišných životních situacích. Jejich děti studují např. na různých školách u různých učitelů, v různých podmínkách apod. Například názor Igora a Julie ohledně přísnosti a udržování kázně v české škole je úplně opačný než názor Lizy.

K negativům českého systému vzdělávání a výchovy přičítají Julia a Igor také nedostatek přísnosti a autority dospělého (učitele). Tito respondenti si myslí, že si čeští učitelé občas počínají s dětmi příliš měkce, nejsou dostatečně přísní na rozdíl od ruských učitelů, kteří mohou žáka potrestat a dát mu najevo, že se chová nepřipustně. Podle názoru respondenta Igora může měkkost českých učitelů způsobit úplnou svobodu konání dítěte a absenci zodpovědnosti za své činy. Z tohoto hlediska vnímají rodiče ruský vzdělávací systém pozitivněji než systém český.

Liza, které imponuje spíše přátelský a demokratický styl komunikace učitelů a dětí, poznamenává, že konkrétně její děti mají štěstí na dobré učitele, od jiných rodičů ale slyšela, že se může stát, že budou čeští učitelé, stejně jako ti ruští, na děti křičet. Udává: *„Totéž, co vidím v ruské škole, když učitelé mohou rvát na děti, myslím, že existují víc vyvinuté země, ve kterých je to úplně zakázáno.“* Tato respondentka si na rozdíl od Julie a Igora myslí, že po stránce udržování kázně není česká škola příliš odlišná od ruské. Danou podobnost vnímá negativně a vidí v ní zápor české školy.

4 Požadavky na školu a vzdělávání

Po zformulování kladů a záporů českých škol ve srovnání s ruskými, rodiče vyjmenovali také body, které jsou podle jejich názoru základními a nejdůležitějšími body ve vzdělávání dětí. Požadavky rodičů jsem rozdělila do dvou skupin: Požadavky na studium ve škole a Požadavky na výsledky vzdělávání. K první skupině patří emocionální komponenty a kvalita vzdělávání. Pro ruské rodiče jsou velmi důležité emoce, které jejich dítě prožívá. Respondenti chtějí, aby jejich dítě mělo školu rádo, aby se tam cítilo dobře, mělo z návštěvy školy radost a neprožívalo stres. Zároveň je pro ně velmi důležitá úroveň vzdělávání, kterou dítě dostává. Kvalita vzdělávání by se měla projevovat v jeho hloubce i šíři znalostí získaných v procesu učení. Studium by mělo být rozmanité a zaměřené na celkový rozvoj dítěte, zejména pak na rozvoj jeho schopností a dovedností. Respondenti též dodávají, že na poskytované úrovni vzdělávání závisí jejich výběr školy, v případě, že nebudou s kvalitou vzdělávání spokojeni, vybranou školu změní.

Kvalita vzdělávání je úzce spojena s požadavky na výsledky vzdělávání, které vidí respondenti především v úrovni připravenosti na vysokou školu. Olga se k tomu vyjadřuje takto: *„Myslím, že výsledkem kvalitního školního vzdělávání bude jejich (dětí) úspěšnost na univerzitě. Když zvládnou přijímačky na univerzitu, pro mě to bude ukazatel, že měly dobrou školu.“*

Rodiče chtějí, aby mělo jejich dítě o studium zájem, proto mají také určité požadavky na osobnost učitele, neboť jim záleží na tom, aby byl schopen vzbudit zájem žáka o daný předmět. Liza říká: *„Je důležité, aby dítě neztratilo chuť studovat, aby učitel uměl žáka zaujmout a aby ho od studia neodradil“*

K dalším požadavkům patří přítomnost perspektiv v budoucnu, které se projevují ve vysoké konkurenceschopnosti na trhu práce, již lze dosáhnout zejména prostřednictvím dovedností dítěte mluvit několika jazyky. Pro všechny dotazované rodiče je důležité, aby jejich dítě plynule mluvilo několika jazyky, alespoň česky a rusky. Všichni rodiče dávají pozor na vyučování ruštiny. Zpravidla učí svoje děti sami, pomocí komunikace v ruštině a čtení ruských knih. Respondentka Liza uvádí, že pro svou dceru dodatečně najala učitele jak ruštiny, tak i češtiny. Kromě toho rodiče vyžadují, aby jejich děti ovládaly i další jazyky Anna říká: *„Z různých hledisek je to (ovládání jazyků) výhodou. Jsme pro jazyky. Ve škole (dětí) studují angličtinu, pak ještě budou mít němčinu. Říkáme jim, že budete studovat i angličtinu i němčinu, a pokud je to nutný, i čínštinu.“*

Úroveň vzdělávání dětí hraje velkou roli pro dotazované ruské rodiče. Věnují hodně času, peněz a úsilí vzdělávání a výchově svých dětí a mají na jejich vzdělávání vysoké požadavky.

Závěr

Podle Průchy (2013) jsou otázky týkající se veřejného vnímání a hodnocení školy jedněmi z nejaktuálnějších problémů v kontextu vztahu rodiny a školy. V důsledku srovnávání výzkumného šetření v zemích OECD⁴⁷, týkajícího se názorů rodičů na některé školní aspekty, s podobným výzkumem provedeným v české republice⁴⁸, bylo zjištěno, že mezi českými rodiči a rodiči z jiných zemí existují rozdíly v požadavcích na školní vzdělávací systém. Jedním z nich je názor na zadávání domácích úkolů. Rodiče z ČR (na rozdíl od rodičů z jiných států) nepovažují za důležité pravidelné plnění domácích úkolů dítětem, stejně jako nevyžadují, aby tyto úkoly byly učitelem průběžně zadávány (Walterová a kol., 2010). Čeští rodiče si přejí, aby byl učitel schopen naučit děti sám, bez nutnosti zadávání domácích úkolů a častého zásahu rodičů (Pol & Rabušicová, 1996).

Provedený výzkum ukázal, že názor ruských rodičů je v tomto ohledu odlišný od názoru českých rodičů. Přítomnost domácích úkolů a jejich stálé vyplňování dětmi je podle názorů dotázaných velmi důležitým bodem, což úzce souvisí s tradiční idejí ruského systému vzdělávání, podle kterého lze problematiku efektivitu vzdělávání úspěšně řešit za předpokladu, že bude vysoká kvalita hodin ve škole podpořena dobře organizovanou domácí prací (Ломцова, 2006). Tedy hlavní slabinu české školy respondenti spatřují v nedostatku a přílišné jednoduchosti domácích úkolů.

Ruští rodiče si svůj názor na české školy vytváří především na základě vlastního srovnání se školami ruskými. V tomto procesu hraje důležitou roli subjektivní vnímání ruské školy samotným respondentem, který ji bere jako výchozí bod pro provedení analýzy. Pokud má respondent dobrý vztah k ruské škole a byl s ní v minulosti zcela spokojen, reaguje výrazněji na negativní rozdíly, které se objevují v české škole. Jestliže respondent nebyl s ruskou školou a celkově ruským systémem vzdělávání spokojen, vnímá aspekty, ve kterých se česká škola od ruské liší, spíše pozitivně. Naopak vidí víc záporů ve věcech, v nichž se ji česká škola podobá. Poslední variantou je ta, kdy rodič vidí výhody i nevýhody obou systémů vzdělávání. Zde je nutné říci, že je pohled respondentů ovlivněn individuálními podmínkami, ve kterých se konkrétní rodiny nachází. Jedná se například o podmínky studia v různých českých školách, působení konkrétního učitele na děti apod.

Na základě provedeného výzkumu můžeme konstatovat, že důležitými složkami ovlivňujícími názor ruských rodičů na českou školu jsou tradice přijaté v ruském školství, respondentovo

⁴⁷ V rámci analytických aktivit OECD realizovala výzkum ve vybraných zemích o názorech veřejnosti na některé školní aspekty (1995).

⁴⁸ Výzkum *byl prováděn* Ústavem pro informace ve vzdělávání u české populace v roce 1995.

subjektivní vnímání ruské školy jako výchozího bodu pro analýzu a také individuální podmínky, ve kterých se daná rodina nachází.

Podle mínění ruských rodičů jsou hlavními body ve vzdělávání dětí emocionální komfort a vysoká kvalita vzdělávání, která jim zaručí přijetí na vysokou školu a dobré perspektivy do budoucna. Nehledě na všechny rozdíly je celkový postoj ruských rodičů k české škole dobrý. Respondenti jsou se školou spokojeni, komunikují s jejími pracovníky a účastní se školních aktivit.

V tomto článku byl popsán pohled ruských rodičů na českou školu a jejich požadavky na vzdělávání samo o sobě. Tato data mohou být velmi užitečná jak pro další zkoumání dané problematiky, tak i pro budování důvěryhodných vztahů mezi ruskými rodinami a českými školami a pro vytváření vhodných podmínek pro jejich úspěšnou kooperaci.

Literatura

Carola, S.O., Onaga, M., Cecile L. (2010). Promoting Academic Engagement among Immigrant Adolescents through School-Family-Community Collaboration. *Professional School Counseling*, 14 (1), 15-26

Cizinci podle státního občanství k 31. 12. - územní srovnání (2014). Praha: Český statistický úřad. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/statistiky>

Daniel, G. (2011). Family-School Partnerships: Towards Sustainable Pedagogical Practice. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 39 (2), 165-176

Demarest, E. J., Reisner, E. R., Anderson, L. M., Humphrey, D. C., Farquhar, E., & Stein, S. E. (1993). *Review of Research on Achieving the Nation's Readiness Goal*. Washington: Department of Education.

Education at a Glance: OECD Indicators (1995). Paris: OECD.

Hughes, M., Wikeley, F., & Nash, T. (1994). *Parents and Their Children's Schools*. Oxford: Blackwell.

Janiš, K., & Svatoš, T. (1998). *Rodina a otázky s ní související*. Hradec Králové: Gaudeamus.

Ornstein, C. A, Levine, D. U., Gutek, G., & Vocke, D. E. (2008). *Foundation Of Education*. Chicago: Cengage Learning,.

Pol, M., & Rabušicová, M. (1996). Vztahy školy a rodiny dnes: Hledání cest k partnerství. *Pedagogika*, 46(1), 50-61.

Pol, M., & Rabušicová, M. (1997). Rozvoj vztahů školy a rodiny: Několik zahraničních inspirací. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, U2*.

Průcha, J. (2007). *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál.

Průcha, J. (2001). *Multikulturní výchova. Teorie–praxe–výzkum*. Praha: ISV.

Průcha, J. (2013). *Moderní pedagogika*. Praha: Portál.

Rýdl, K. (2001). Znaký dobré školy jako projev kvality. In Sborník PdF OU., *Pedagogický výzkum nových možností ve vzdělání* (35-51). Ostrava: Ostravská univerzita.

Sillamy, N. (2001). *Psychologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého.

Švaříček, R., & Šedřová, K. et al. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: Pravidla hry*. Praha: Portál.

Walterová, E., Černý, K., Gregor, D., & Chvál, M. (2010). *Školství-věc (ne) veřejná? Názory veřejnosti na školu a vzdělávání*. Praha: Karolinum.

Překonávání školního neúspěchu v České republice (2009). Praha: Česká školní inspekce.

Ломцова, Н.А. (2006) *Домашняя работа как средство повышения качества знаний*. Математика в школе, 26(4), 20-35.